

Олександр Курбас.

СНМ.

Він сидів положивши голо-
ву на стіл і обнявши її
руками. Світ крутився
довкола нього, земля дрожа,
ла під його стопами.

Не було нічого лиш хаос.

Він глухий...

Він!.. Композитор!...

Розпука поколонула його в
обняття чорних своїх крил
і насувала найпримкрійші
гадки..

Се були спомишки що жобили
його змучену душу. Споми-
шки про масть колмишнє, про
судьбу змінчиву, гадки про
пекло життя дальшого. Гад-
ки про трагедію хвилі сеї.

В театрі грають сьогодні
у перше його першу оперу.

А він... Композитор, батько
її, не може там бути, щоб
серце його не пучило з болю,

щоб він зупинився, щоб
лихо не заподіяв.

Ах... бо се страшна траге-
дія.

Ні..., від свого треба увіль-
нитись. Конечно і сейчас.

Спробувати дорожку, зма-
зати все, що потрібне до
дороги... Ах, се скоро зро-
биться. Так єсть! Він поїде
домів — домів — між сільські
хати, втіче від гучу свого
великого міста, від снівчу-
ватих фалких поглядів
людських, некавістних
очей, від споминів перах,
від тої страшної гадки у-
тече, від гадки, що там-
там в театрі грають його пер-
ший твір, а він глухий...

Він покине сей цвинтар
щастя, свою хату стару, де
жив так довго.

Пора!..

Зійшов хитким кроком
по ступенях у морозну ніч

і сів у повіз.

— До залізниці!

Колеса туркотали по брукованій вулиці, але він не чув того.

Він... композитор...

Дивився тупими очима по освічених каменцях, по мляво блимаючих ліхтарнях, що двома довгими рядами витягнулись з довж вулиці.

Так уже скінчилось усе. Він чинив коротке часце, взне, слі мрії...

Ось і театр.

Там.. за тими грубими різьбленими стінами.. там грають сьогодні його першу оперу. Першу — послідню.

Там.. серед блиску ламп аркхих, серед тисячів зворушення сердець, під тарт палочки дірігента, роздають ся театр, ажраз в тій хвили, бофеські тони — його властні тони!...

А він тут! А він не може... чути!

Ато знає... море до уха
того масляного візника, до
ніс вітер які звуки...

Опер о край сиденя голо,
бу і качав нею.

Досить того, ... досить...

Минули театр, минали
скоро товпи офубленого на,
роду. Всі раді, веселі, сві,
шать за орудками, козди
нає уля чою жити.

Лиш він оден!...

Вїздим в темні вулиці
передмістя. Ось тут, в тім діжку,
він був колись бідним сту,
денгом, у двійку зі своєю
любою скрипкою. Тут в те,
мні вечері, вимівав він
тіснями біль душі. Лю,
бував ся болем, привик
до нього, зрісся з ним....

Ще з малечку.., так.. ще з ма,
лечку...

Щащо вирвали його з того
тихого міста, з тої свати,
ні болю і жалю, чому впози,
ли лавровий вінець слави
на його голову, коли лаври

коломи ту бідну голову, і
точили з неї кров живу...
Чом лаври вибували в терні..

Нащо за той один кон,
церт, за тих кілька фал,
ких пісень, п'рвалим сил,
миць зі роботою, у вир пан,
ською, чужною життя? Чому
научили цїкити себе, свій
талант, геній..

А потім кидали безглуз,
ді критички йому в вічі,
що він декадент, відступ,
ник класіцизма, що кінчив
не по формі, ~~або~~ дисгармоні,
єю, або нескінченим акордом,
що ігнорує контрапункт.

А він грав лише те, що
душа його чула, біль, тучу
безконечну, вічне, томляче
бажання чогось неухватного,
чогось великого, а незнамого,
чогось, чого близькість він
лише міг відчутти.

Та всез - і те було щастям,
великим щастям!

Тепер він сам - і глухий! Та!
Але то. ординарне!

Щоб сказати ті добре ви,
ховані панни на те, ті самі
що о його ласки і знайомотво
так убігались колись?

Колись...

Станція

Кинув щось візничови,
сам не тямив кільки, мабуть
досить, а впрочім — . Ех! Що
то йому — дрівниці.

Треба бути веселим, ма,
лоф то молодий глухих?

Глухих ... глу-хих!

Т він з їх числа.

Але у нього ухо було усім,
він тим ухом зів, а зараз..

Лікарі лічили, — за добрі
кохані гроші кождий лікар
лічить, але його хвороба була
невилічима.

Дідичність! От що! Він був
з гори засуджений!

Дідичність!

По матері одідичив душу
повну тісень, яких ніхто
ще не чув, а по батькови-
— глухоту!

Аж то гарно склалась. Що

одно подарувало, те друге
вигідбрало. Гарно..

До сорта! Яким правом
дали йому, яким правом
вигідбрали? Яким правом
на совіт вигдали?

Анархія на совіті, нема
ніяких прав одиначі, не,
ма безпеки, є тільки не,
певність кождо кроку —
— і дідичність!

Дурниця! Але що він тому
викиє?

Чому, за що, він терпить
кару, страшнійшу від усіх?

Але що то? Ти оден глухий?
— Хельмер! Сорівки!

Мудрі ноги вигдумали го,
рівку. Вона розраду при,
носить. Т легше терпіти...

Сей! Чиз може бути яка
полегша в тім, що він-ром,
позитор, музик, та-глухий?

Ага! Цось вардієр говорить
і дзвінком махая. Час іти.

— Тут гроші за сорівку. —

— Натисніть на картці, те, що
говорите, бо я... глухий. — Ага!

Розбита чарка, прошу... ось тут. А.. не чув.. як вона па, дала."

Ек він то твердо говорить, що в него за сила, що пла, чем не вибухнув...

— "То я глухий, бо я глухий!"

Але вже час навікнутти до розбираня анатомічно своїх чувств. Ось тепер, що а чуо? Ага! вдоволеня з по, віди над собою. Що? далі?

Далі... далі нічо, .. то так миме...; далі... туситка...

Обрабований із смів, з іде, алів, з мрії...

Тепер одна цінь — дістатися до поїзду.

Ага — білет!

— "До К. — дякую!"

Який список. Чого пхаються ті люди? Нема чою... Усе те миме як сон, як життя миме. Останесь ми столми і фаль.

Тут він сяде, до того вабо, ну. Так, конче до того ва, болу. Йому здаєсь чомусь, що якби рів до иньшого, то сталося

би ахесь нещастя. Конечно
сталось би.

Штоф фаре вел! Мета збли,
фарь, поїзд в руку.

— „Тане кондуктор, хочу
бути сам. Ось на тиво. Ви
цось говорите? Дакуче
мабуть? О, прошу, прошу,
— але тсс! Не говоріть нічо—
бо я глухий; так е — я глухий!
Ви не вірите? Да! Скривка!
та то нічо, це колись було..
колись давно... Штепер то взе
змилине. Це я для сводків
везу... знайте.. маю такою
маленькою сводка, дуже буде
тішитись. А! Ви певно сці,
щитесь? Обовязок? Прошу,
прошу! Я не задерзую. Бачи,
те, як я вмію зі складуєт
пізнавати, що говорите. Не
богато, не багато, але так собі.
Не від гавна бачите глухий.
Так! Будьте здорові. Дайте
свою руку. Так — ми не
впускайте нікого, а... ах,
так! Я ще серед кітцем по
дорозі вкорочу її! Адіей!“

Ух! Знаменита ідея! Знаменита! Тогому він на неї скорше не прийшов? Тоді ж, дороз можна вкоротити, та то небезпечно, не певно якось їхати. Ануз... катастрофа.

Але де її вкоротити? Ага.. револьвер єсть? Сейчас - сейчас - , єсть! Так.. він взяв його.

Де її вкоротити? Ум.. він добігав трийцятки, - хайбу, де до третьої станції. Засуд смерті короткий і ясний.

Він не довів, - лише до третьої станції, то було давно призначене. Ну - і цю як не з гори. Єсть призначення і згору. Єсть - дідичність! Га, га! Дідичність!

Гарне слово! Як би то вбрав у музичну форму, як би то виглядало? Ага! Третю ланку в гори, бачи сиранині громом - громом -

Чудесно. Тільки голова трохи крутить ся. - се від горівки мабуть.

Гарна річ горька. О! Він
май гумор. І навіть тоді,
в тій епіхалогній хвилі,
він мушить мати гумор!

Кінчити гарно! Звичайна
фраза. Так, він навіть тогу
прибере, гарну тогу.

Оти так: лави на лаву,
сертти голову о стіну, ліва
рука в дім, а в правій...

Як в театрі...

І чому він не отшов на
актора? І якого бувби сти-
льовий, класичний актор.
По формі! Передівсім по формі.
мі...

Сонність обгорта його.

Як той поїзд ритмічно
ним трасе.

Він тамить, що з тим гра-
сний були помучені колись
вразіння слухові. Шейер нічо-
тейер тиша...

І мучені очі замкнулись.

І здаєсь йому, що над ним
схилилась добре знана, кохана
постать матері, гладять не-
послушний волос малого сини.

ка, і шепоче слова любови.
Слова теплі... такі теплі...

Тай світає стару коли-
санку, усипляючу, як весня-
ний запах мугів широких,
як подув леготу в лісі...

Здаєсь йому, що він чує
світ, що розпізнає кождий
звук, кожде слово...

А груди його зболіли, на-
повняє чувство радості і чає-
ння.

Ще трошки... ще трошки...

Отворив очі, поїзд задержався.
Зірвав ся на ноги. Може те
ще то був сон?

В голові йому мішалося:
може... може...

Ухапив за скриньку і підняв
сі до мизя.

Варав ся. Неясність мучи-
ла його, але волів її, ніж стра-
шну, безнадійну дійсність.

Шуф відвали! Раз треба зір-
вати заслону.

За!.... Скринька не віддала
звуку...

Заточив ся. Кінець... кінець...

Уоло него речоталась сирець,
на дійсність, своїми беззуби,
ми зубами. Усе щастя..., усе
фінтатя... — то був мим сон...

Товалив ся безсильно на
лаву. У горлі дусили його
слези. Здерзував ся. Ек се, він
має плакати як баба? І задля
такої дурниці. Він же знав.
Ща чиз мало глухих на світі,
агі?

Ха, ха, ха! Чиз мало...

Ух! Ек се то все банальне, а,
ке то все банальне...

Що поможе устояти?
Впрочи... — він супокійний,
о, природно, він зівсім су-
покійний.

Що ж то він мав зробити,
що ж то він мав сказати?

Робити.. ділати.. свитвати..
гуляти.. іт.д. іт.д.

Усе мудить ся в голові.

Трета стация, трета стация.. ва!
Вже близько!

Щаль життя, .. жаль слави..
жаль музики, .. приятелів, .. коха-
ної... Щаль світ покидати
моподо.

А можеб... все таки.. якось так
жити...

Засоби є, грошии призбирає,
так є, .. їхати просто у село..

І жити супокійно, без дурь.

Ітрис, трис!

Жити глухим? Без музики?
Серед вічно однакої, безпере,
рівної, та безкожесної тиші?
Не чути ніколи ні одного
звуча? — Хіба в уяві
так — хіба в уяві... —

Ні — муша смерть.. муш,
щип кінемур.

Страшно.. лачно йому...

А віраком — двайцять
сім літ — нормальний вік,
а він собі ще кривдує!
Блажен один!

Давай! Скінчи!

Виймає дрізачими ру,
ками револьвер і оглядає
набої.

Раз... два...

Сирівай!.. Ну, чого прики,
ниєє? Для тебе без виходу
зівсім нема. Ми той
один.

Тот до діла... чого зволікати?

Нуз! Раз.. два...

Підводив смертоносне ору,
зір^{збільшена} до чола.

Га, га, га! Гронія! Він
не може, він не має відва,
ги вірвати нитку музден,
ного зшиття.

Він скований з ним, з
цим демом проклятих
та коханих, він любить
його, боїть є втратити
на все...

Свои́м жити́ серед му́к,
серед нево́льних му́к...

Кинув револьвер і запля,
кав гірко... тазко...

Хай дієсь що хоче!

Резігнація.

Він у себе на селі.

У положенні своїм ввє тро,
чи здив ся, привив до ти́ми
вічної та гора.

Лин у вечері пату́чі сі́нам
ско́шеним, та бзовим кві,
том, коли ро́скішний місяць
сріблить кратлі́ роси на
траві, та кидая́ хорну́ тінь
віз дерев іта буди́нків, — тоді
він сідає на трисі́ хатини
і мріє...

Мрія́ про часи ко́лишні,
що мов сон про мину́м,
та мов сон не верта́ють у дру,
ге, про життя́ своє мрія́...

Свдивляєсь у пустоту да́ль
тусклыми́ очима, і вслу,
хуєсь у шум ві́тру, — чи
не почує він якого́ звука...
Або водить фо́нками

по струнах скрипки, і та,
че з факто, що німа вона...

А як закомшуть його
до стру, летить та пахощі ве,
хера, то снять ся йому дав,
ні смі... щастя у житю...

Лт. Скалат 2/I 1907.

Державний центр національного,
музичного і танцювального ансамблю УРСР
Фонд 35175
К. в. 35175
Інв. № 15725

12.11.91р.

к. в. 5544 (1-16)